

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 9. ЈАНУАРА 1886.

ГОДИНА XI.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 6.

УРЕЂУЈЕ А. ХАПИЋ.

Излази за време бављења позоришне друштве у Н. Саду свака о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

О ГЛУМЦИМА.

(Наставак.)

Али још нешто ваља имати на уму. Колики је пут кроз живот, кроз школу до вештине, до величине! Колико их је на том путу изнемогло, колико је њих машта о себи преварила, колико их је место светlosti тама покрила!

Од првог несигурног корака на даскама са зебњом и надом, па до првога плескања — колики низ патње, будних ноћи, горкога искуства, размашљања и обмане!

Уметност ствара веџбање, школа, наука. Познавање света таленат не доноси са собом; оно се мора прибавити и таленту пријружити, а без познавања света таленту су савезана крила. Молијер, Талма, Лекен, Брокман, Девријен, Шредер, Флек, Шчепкин, Кин, Лендвајп, Егреш, Сентпетер — и многи и многи други оставише своја имена у повесници позоришног света колико даром толико и трудом истрајним.

Према свему, што до сада рекосмо, грех би био одузети глумцима и ону малу, слабу духовну храну, коју налазе у похвали нашој и у нашем плескању. Али нам не треба сметати с ума, да је у томе пужна мера више него и у којој другој класи људи. Прекомерна, пристрасна хвала заноси често и веома одличне глумце у сањарије о себи, у прецењивање својих способности — а то их увек у напретку оназађује.

Критика, dakle, нека им не прећуткује иш њихове веће погрешке. „Прави уметник,“ — вели Лесинг — „и не верује, да његово савршенство увиђамо и осећамо, ма колико о томе викали — док

не опази, да имамо и за његове слабости очију и осећања. Он се руга у себи сваком неограниченом чућењу, и дражи га и сама похвала онога, о коме зна, да има и нетиље, да га куди.“

Зазирање од таког строгог, али праведног суда не ће им допустити, да летимице пређу преко неких особина у драмском карактеру, без дубљег испитивања, без дужег веџбања, ослањајући се на свој, тобоже, припознати таленат, као што је чинио и славно познати глумац Карло Девријен. Кад је и. пр. немачка публика могла некад показати знаке свога негодовања Флеку, оном феномену на позорищти, а да шта остаје за друге обичне глумце? Тако нам прича о њему Девријен, да је једном у улози Карла Мора, зловољан, што му прва појава не нађе довољно похвале, тако равнодушно, тако немарљиво представљао, да је публика најпре почела гунјати, а после јавно звиждати и лупати. Флек, изненађен таквим поступком гледалаца, ступи један корак напред к лампама, и погледа чудноватим, огњевитим оком преко партера.

Све умуче. Један очевидац вели: да му је од тога погледа стало дисање, а публика се сва уздрхала. За тим Флек корачи натраг, и са промењеном од један пут природом у својој улози настави представљање с таком силом заношњивог огња, да се и он, који му се најпажљије чућају, не може опоменути подобног утиска, и да је у публици допадање било дотерало до правог беснила.

Мањим погрешкама глумчевим кри-

тика већ гледа кроз прсте. Само *кујтавање* о таквим слабим странама упућује глумца, да на себе боље мотри, да оне сцене боље проучава. То чине ваљани критичари с тога, што штеде осетљивост глумачку.

Има једна слабост у глумаца у опште, да се радо отимају за важније, идејалне улоге, те с тога често досађују управи жалбама, што им се ова или она улога није дала. Истом, што су неки престали бити *актори* на позорници, а већ траже, да без крила узлете небу под облаке.

„Нико не ће да је сенка,“ — вели Берне. — „Зле су последице, кад се по зоришним представама не управља монархично. Глумце, који ходе да светле онде, где не сме да буде, ваља силом ставити

у закутак.“ Ту се на управу највећма напада, што овој или оној глумици, овом или оном глумцу, као млађој снази, не ће да повери такве улоге. „Боји се,“ веле они, „да не помрачимо прваке и да им времена не отмемо лавров венац.“ По што им се чини, да је свачијем оку онде хоризонат, где се љубовом указује, мисле, да је до праве уметности само толико, колико је од воље до рада.

Опште је мишљење стручних зналаца, да и у томе почетници морају „учити, да пливају без воде.“ Прави таленат не може остати скривен бистром оку позоришног управљача, па тај га заиста не ће забацити, макар колико викала публика, што га је пусташ без једрила на сиње море уметности.

Али се управљачу ваља поверити.

(Наставиће се.)

ЛИСТИЋИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(*Дебора*. Позоришна игра у 4 чина, написао Мозентал, превео Н. В. Ђорђић. — У Новом Саду први пут приказана 4. јануара о. г.)

Верозаконске заблуде и фанатизам имају велику снагу. Њихова моћ овлада целом природом људском, и устаје често против најбитнијих интереса, против најоснованијих разлога, и против најјачих, природних осећаја човека. Где год се то двојби, настане тешка борба.

Таки сукоб изабрао је и Мозентал за драмску обраду. С једне стране је верозаконски фанатизам и мржња затуцаних старовера католика и Јевреја, а с друге опет велика мисао о једнакости свију људи, и свемоћни осећај чисте, безобзирне љубави младих срдаца. То му је основна мисао; то су му полови, око којих се окреће сва радња.

И доиста ти полови нису лоше одабрани. Сукоби те врсте могу бити тако снажни; могу се тако заоштрити и потенцирати, да дође до озбиљних драмских заплета, а по гдекада баш и до трагичних катастрофа. То је, дакле, материјал, који је и са етичке и са уметничке стране и за драму и за трагедију.

Па опет Мозенталова „Дебора“ ипје ни с једне ни с друге стране достигла висину, која

би јој по природи приличила. Ни етика ни уметнички склоц „Деборе“ не покazuју Мозентала као песника великих идеја без обзира на успех, него као практична радника на пољу неких интереса — били они оправдани или не. Он је у етици партајиста, а у уметништву за ефекат, па ма и ниже врсте.

Да видимо, је ли то доиста тако.

Дебора и Јосиф су носиоци једне идеје, једнога осећаја. Њих је срце научило, да су сви људи једнаки, — или бар да треба да су једнаки, — али су обеје нашли на препоне, на борбу. У тој борби нису на једнакој висини. Јосиф је слаб, поводљив, несталан и за велика дела неспособан; а Дебора је јунак. Јосифово хришћанско и домаће васпитање и његова околина не дају му, да се узвиси до највиших идеја, а Дебора — кћи равнина Давида, члан гоњеног народа и слаба жена — диже се до највиших висина. Она је скроз и скроз Јеврејка, и баш као така страсно и постајано љуби, радо прегорева и страда, свесрдно оправшта, и од своје воље пропада — да само друге усречи. Џена наслеђена природа; њено религиозно и домаће васпитање не допуштају, да никад морално посрне, а Јосиф је представљен као слаба играчка случаја и прилика. Тај контраст је тако јаки, да га песник није могао ничим прикрити, и у томе баш лежи

једнострдан схватање и малиција. Христијанство има својих заблуда, али ни Мозаизам није тако чист од њих, да баш цео моралан успех мора бити на страни његовој... Та глорификација изгледа као намерна, и ставља песника уред партајских бораца — а прави песник не смеје бити

„Der Dichter steht auf einer höheren Warte
Als auf der Zinne der Partei.“
вешт негде Фрајлінграт.

И са уметничке стране је, „Дебора“ дело практичног, умешног радника. Мозентал познаје позорницу и снагу њену, а познаје и начин, како се најуспешније с ње делује. Главније услове уметничке је као добар драматург, истина, испуњио, али најбољу снагу своју употребио је ишак на улогу „Деборе.“ Њему је било најглавније, да с тим карактером, с том улогом успеха пољује. У тој намери је он побрао оно, што са позорнице најснажније утиче. Ту је разуздана страст у неколико фаза; ту су изреке, које и срце и душу потресају; ту је црква, звон, гробље и афекат до врхунца; ту клејва, зебња и случај; па гледалац нема када да дахне, и да се мало освести. „Дебора“ га је у своме привидно основаном патосу, у својој страсти, у својој невољи, у својим врлинама, тако заузела, да је као засенут. Кад још узмемо, да Мозентал није штедио ни библијске изреке, није појаве небеске, само да до жељена позоришна успеха дође: онда се не ћемо ни најмање чудити, што онако лако прелазимо преко њега, што се у драми зове верност и истинитост карактера и ситуација, а доследност у пратњу. Сцена са старим Јеврејом и младом Јеврејком тако је иакићена и претоварена, да се ми и не питамо, има ли она органске свезе са радњом, и за што је ту? Штогод је пред нама, изгледа, да је створено само ради „Деборе“, и она је сунце, које све у засенак баца.

Према овоме симео рећи, да је „Дебора“ посао практична драматурга, али никако права, богодана песника. По тенденцији види се одмах куда смера, а по уметничком склопу издаје се и опет нека намера. Мозентал је мислио у тој драми испунити ону провалу, што љија између Хришћанства и Мозаизма, те створити неко зближење, а уметничком и зналачком снагом својом дао се на женску улогу, која ће дugo привлачити. Он је то дело писао, дакле, с намером и по тенденцији и по склопу, а није се много освртао на више задатке уметничке појезије.

Је ли он у томе успео, не може се одлучно рећи. Пажљивом посматрачу не ће никако умаћи та његова практична намера, и Мозентал ће у „Дебори“ увек остати страстан партајиста и разуман уметник, а никада прави песник са узвишеним циљевима. Може бити, да ће публика

дugo и дugo аплаудовати красним сценама, у којима „Дебора“ долази до највећег патоса, и у којима је глумици дано, да покаже шта уме, — али до правог естетичног признања тај комад никада не може доћи. За репертоар јесте, и имаје увек снаге; али је за литературу од доста мале вредности. Ми то отворено изричимо, и ако је „немачка“ штампа већином била другога мињења.

(Свршиће се.)

КР. СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У БЕОГРАДУ.

* (Ред позоришних представа.) У краљ. српском народном позоришту у Београду одиграна су ове недеље ови комади: У недељу 5. јануара: „Хајдуци.“ Драма у 5 чинова, од Јовара Ст. Поповића. — У понедељник 6. јануара: „Мајчин благослов.“ Позоришна игра с предигром и певањем у 4 чина, од Ђ. Енерија. — У уторак 7. јануара: „Марија ћићи пуковније.“ Шаљива игра у 2 чина, с певањем, по француском.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У ЗАГРЕБУ.

(„Фромон млађи и Рислер старији.“) „Нар. Нов.“ од 14. јануара о. г. пишу: „Синоћију представу „Fomonta juniora i Rislera seniora“ од Додета и Белота пратило је општинство са доста живахном пажњом. Сам комад, који је израђен по познатом Додетовом роману, има све врлине и махне прерађивања, богатство грађе и скучености у развитку радње. Г. Мандровић (Рислер сениор) био је прави контраст у живехности и осећају према његовом задругару Фромонту, г. Анићу, који је за његове године и за ситуацију, у којој се налажио, био и сувише — укочен и летаргичан. Исто се тако и г. Фијан (Франаја Рислер) сустезао више него што је требао. Гђа Димитријевићка била је дражесна Сидопија, као што су гђа Сајевићка и г. Сајевић били доста комичан родитељски пар. Гђица Ђ. Фрајденрајхова потпуно је одговорила мученичкој улози Десидерије, а г. Симић био је прави добројудни и поштени Сигмунд. Ове вечери ступио је г. Милан први пут на позориште после подуже болести. Општинство га је дочекало живим аплаусом и наш вредни уметник био је изненађен лепим лаворовим венцем. Охрабрен тако, играо је он Делобела с вољом и живахношћу. Осим тога ступила је синоћ први пут пред наше општинство ново-ангажовани члан гђица П. Грибићева у улози Кларе. Гђица Грибићева је врло пријатна појава, одликује се чистим и прецизним говором. Превелика, рецимо, одмереност у њезиној игри, не допушта јој потребита појентирања душевних диспозиција. Најбоља је била у петом чину.“

Издаје управа српског народног позоришта.

—Броји 24 датум—

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

10. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТИПЛАТИ 4.

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 9. ЈАНУАРА 1886.

С новом поделом улога први пут:

ПОСЛАНИЧКИ АТАШЕ.

ШАЉИВА ИГРА У 3 ЧИНА, ОД ХЕНРИКА МЕЛАКА, ПРЕВЕО М. Х. С.

ОСОБЕ:

Барон Скарпа, посланик	Добриновић.
Лујза, жена му	М. Максимовићева.
Бароница Мадлене Палмерка, удовица	С. Вујићка.
Гроф Пракс	Ружић.
Лиспјен де Мере	Бурђевић.
Д' Естилак	Васиљевић.
Фрондвиль	Марковић.
Де Рамзеј	В. Димитријевић.
Фиг	Милојевић.
Мазереј	Десимировић.
Карло, послужитељ	Петровић.

Гости, слуге.

Први чин збива се у посланичком двору барона Скарпа у Паризу; други и трећи у кући баронице Палмерке, близу Париза.

У петак 10. јануара: „ЕЈ, ЉУДИ, ШТО СЕ НЕ ЖЕНИТЕ!“ Шаљива игра у 4 чина, од Јулија Розена, за српску позоришну прераду А. Јовановић Муша.

Улазнице се могу добити у писарници позоришној од 9—12 пре подне и од 3—5 после подне, а увече на каси.

Од недеље, што долази, представе ће се почињати у $7\frac{1}{2}$ саходата.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У $9\frac{1}{2}$ САХАТА.